

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Laudacja

Author: Ewa Ogrodzka-Mazur

Citation style: Ogrodzka-Mazur Ewa. (2019). Laudacja. W: E. Ogrodzka-Mazur (red.), "Tadeusz Lewowicki : doctor honoris causa Universitatis Silesiensis" (S. 17-36). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Laudacja

**Prof. dr hab. Ewa Ogrodzka-Mazur
Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji
Uniwersytet Śląski w Katowicach**

**Laudacja
na cześć kandydata do tytułu
doktora *honoris causa* Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach
prof. zw. dr. hab. Tadeusza Lewowickiego**

Każdy człowiek może swój sens życia wyprowadzić tylko ze swojej własnej indywidualności, tzn. z tych cech i właściwości, które są tylko jego, które decydują o jego tożsamości i które są jego podstawą odniesienia do spraw świata rzeczy, ludzi, przyrody i wartości¹.

Magnificencjo,
Wysoki Senacie,
Wielce Szanowny i Drogi Panie Profesorze,
Szanowni Państwo,

przywołane w charakterze motta słowa Jana Szczepańskiego skłaniają do refleksji nad czasem minionym, teraźniejszym i przyszłym – czasem jako wędrówką przez życie, którego niepowtarzalny wymiar kryje się w sensie codziennej pracy, podejmowanych działaniach społecznych i zmaganiach z otaczającym światem. Właśnie jako wędrówkę przez życie postrzega ten czas Profesor Tadeusz Lewowicki – Uczony, Nauczyciel i Wychowawca kilku pokoleń polskich pedagogów.

Przypadł mi w udziale wyjątkowy zaszczyt wygłoszenia w imieniu Senatu Uniwersytetu Śląskiego laudacji na cześć kandydata do tytułu doktora *honoris causa*, Profesora Tadeusza Lewowickiego. Zadanie to niełatwe,

¹ J. SZCZEPAŃSKI: *Zapytaj samego siebie*. Warszawa, Nasza Księgarnia, 1983, s. 240.

zważywszy na bogatą twórczość naukową i pedagogiczną Profesora, Jego działalność społeczną i organizatorską oraz trzydziestoletnią przynależność do akademickiej wspólnoty naszego Uniwersytetu, gdzie stworzył i rozwijał cieszyńską naukową szkołę badań kultury i oświaty pogranicza.

Wystąpienie będzie składać się z dwóch części: w pierwszej zaprezentuję wybitne osiągnięcia naukowe, społeczne i organizatorskie Profesora, a w drugiej – charakterystykę stworzonej przez Niego cieszyńskiej szkoły naukowej. Obydwie części łączy osoba Doktora Honorowego, który dzięki imponującemu dorobkowi naukowemu i pedagogicznemu stał się powszechnie uznanym przez pedagogów autorytetem w nauce, a tradycja myślenia i działania naukowego wymaga nawiązywania do autorytetów.

Do nakreślenia charakterystyki Profesora Tadeusza Lewowickiego jako autorytetu uczonego i autorytetu w nauce, który położył ogromne zasługi dla rozwoju pedagogiki w Polsce i na świecie oraz kreowania środowiska pedagogów, posłuży mi klasyfikacja rodzajów autorytetów w nauce autorstwa Jana Szczepańskiego². Dodam, że tych dwóch znamienitych uczonych, pedagoga i socjologa, oprócz wkładu w rozwój polskiej humanistyki i nauk społecznych, łączy także wspólnota miejsca – Śląsk Cieszyński. Z tą małą ojczyzną każdy z nich związał swe życie na długie lata, co dało prawdziwy „życiodajny efekt pogranicza”.

Jan Szczepański urodził się w Ustroniu na Śląsku Cieszyńskim, gdzie spędzał każdą wolną chwilę i gdzie zawsze wracał, „aby w górach ratować siłę życia, [...] ilekroć potrzebował spokoju, bezpieczeństwa, siły do myślenia i ocalenia człowieczeństwa”³. W 1985 roku otrzymał tytuł doktora *honoris causa* w Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie.

² J. SZCZEPAŃSKI: *Autorytet w nauce*. W: *Autorytet w nauce*. Red. P. RYBICKI, J. GOĆKOWSKI. Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, PAN, 1980.

³ J. SZCZEPAŃSKI: *Dzienniki z lat 1935–1945*. Red. J. KADŁUBIEC. Ustroń, Wyd. Galeria „Na Gojach”, 2009, s. 7.

Profesor Tadeusz Lewowicki w latach 1989–2013 regularnie przyjeżdżał do Cieszyna i przyjeżdża tu nadal – jak często sam żartuje, zdążył już kilkakrotnie okrążyć kulę ziemską. Na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji prowadził seminaria licencjackie i magisterskie, seminaria naukowe dla pracowników Zakładu/Katedry Pedagogiki Ogólnej oraz kierował zespołowymi badaniami naukowymi „Społeczne, pedagogiczne i kulturowe uwarunkowania rozwoju i wychowania dzieci i młodzieży na Pograniczu”.

* * *

W swej klasyfikacji Szczepański wyróżnia pięć rodzajów autorytetów w nauce:

- autorytet zdobyty dzięki wybitnym osiągnięciom badawczym, tworzeniu nowych teorii i doskonałemu opanowaniu jakiejś dziedziny wiedzy – wynika on z zasług badacza dla rozwoju nauki, a osiąga się go dzięki wyczerpanej pracy i wybitnym zdolnościom;
- autorytet osiągnięty przez stworzenie szkoły naukowej – uzyskuje się go m.in. przez wykształcenie wielu uczniów tworzących różne kierunki badań;
- autorytet związany z zajmowanymi stanowiskami – nabywany dzięki wybitnym umiejętnościom merytorycznym i organizacyjno-administracyjnym;
- autorytet moralny – zyskują go osoby, które na pierwszym miejscu stawiają wartości naukowe, a dążenie do prawdy oraz rzetelność intelektualna stanowią dla nich pierwszą i ostateczną motywację;
- autorytet społeczny – obdarzone nim osoby wykorzystują swą wiedzę i osiągnięcia do rozwiązywania kwestii społecznych, służą radą, są przywódcami wskazującymi innym sposoby działania i postępowania⁴.

⁴ J. SZCZEPAŃSKI: *Autorytet w nauce...*, s. 14–15.

Twórczość naukowa i pedagogiczna oraz działalność społeczna i organizatorska Profesora Lewowickiego umożliwiły Mu zbudowanie powszechnie uznawanego przez pedagogów autorytetu w nauce, przekładającego się – zgodnie z typologią zaproponowaną przez Szczepańskiego – na wszystkie jego rodzaje: autorytet zdobyty dzięki wybitnym osiągnięciom badawczym i tworzeniu nowych teorii, autorytet osiągnięty przez stworzenie szkoły naukowej i wykształcenie wielu uczniów, autorytet związany z zajmowanymi stanowiskami, autorytet moralny i autorytet społeczny. Wypada zatem przywołać opinię Szczepańskiego, iż „autorytet w nauce zdobywają ludzie mający szerszy niż inni horyzont intelektualny, cechujący się rzetelnością w stosunku do dzieła, mający odwagę go bronić i realizujący zasady z niego wynikające”⁵.

Autorytet wynikający z zasług badacza dla rozwoju wiedzy naukowej

Profesor Tadeusz Lewowicki jest jednym ze współczesnych twórców szkoły naukowej – pedagogiki wielostronnej i pedagogiki międzykulturowej, autorem licznych publikacji na temat teorii i praktyki edukacji, niestrudzonym propagatorem najnowszych idei pedagogicznych i oświatowych.

Najważniejsze osiągnięcia naukowe Uczzonego mają szczególnie nowatorski charakter i dotyczą przede wszystkim: wielostronności postrzegania i uprawiania pedagogiki jako nauki, refleksji o wychowaniu i obszarze praktyki; wieloparadygmatyczności metodologii nauk pedagogicznych; rozwojowego podejścia do edukacji (od pedagogiki małego dziecka do pedagogiki szkoły wyższej); problemów kształcenia i pracy nauczycieli; opracowania i empirycznej weryfikacji teorii indywidualizacji, regulacyjnej teorii aspiracji oraz teorii zachowań tożsamościowych; teoretycznego ujęcia problematyki przemian oświatowych w okresie transformacji ustrojowej w Polsce i określenia doktryny edukacji krytyczno-kreatywnej (prze-

⁵ Ibidem, s. 17.

zwyciężającej dominację edukacji adaptacyjnej) oraz działalności na rzecz postępu pedagogicznego.

Oryginalny i imponujący dorobek naukowy Profesora Lewowickiego, liczący ponad osiemset prac (dwadzieścia trzy książki autorskie, sto czterdzieści pięć tomów prac zbiorowych, sześćset trzydzieści dwa artykuły, ponadto wprowadzenia, recenzje, sprawozdania z badań), w znaczny sposób przyczynił się do ukształtowania nowoczesnej pedagogiki. W pracach tych, tematycznie usytuowanych na pograniczach: pedagogiki i psychologii (różnice indywidualne i ich uwzględnianie w kształceniu), psychologii i dydaktyki (zagadnienie ucznia zdolnego i jego kształcenie), psychologii, socjologii, nauk o kulturze i pedagogiki (edukacja międzykulturowa), można dostrzec otwartość i wnikliwość poznawczo-badawczą Autora, niezwykłą umiejętność wskazywania najważniejszych problemów społecznych i edukacyjnych z zakresu pedagogiki, umiowanie krytyki, które nabrało charakteru wychodzenia poza istniejące i dominujące paradygmaty. Ważnym dokonaniem Doktora Honorowego „było określenie i uzasadnienie wieloparadygmatycznego (w odróżnieniu od paradygmatu w ujęciu Thomasa S. Kuhna – w naukach ścisłych i przyrodniczych) modelu uprawiania pedagogiki”⁶.

Bogata twórczość i działalność naukowa Profesora, mająca na celu rozwijanie w Polsce pedagogiki międzykulturowej jako subdyscypliny pedagogicznej, wpisuje się w obszar wybitnych osiągnięć badawczych oraz tworzenia nowych teorii, dając podstawę do uznania Uczzonego za autorytet w nauce. Szczególne znaczenie ma opracowana przez Niego w 1995 roku teoria zachowań tożsamościowych (TZT), stanowiąca nową perspektywę

⁶ *Wędrówka drogą naukową trwa... Z Profesorem Tadeuszem Lewowickim rozmawiają Barbara Grabowska i Jolanta Suchodolska. W: Poza paradygmaty. Pedagogika międzykulturowa. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Lewowickiemu. T. 2. Red. E. OGRODZKA-MAZUR, A. SZCZUREK-BORUTA. Cieszyn-Toruń, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji, Wydawnictwo Adam Marszałek, 2012, s. 47-63.*

w poszukiwaniu prawidłowości warunkujących kształtowanie się poczucia tożsamości oraz całościowe i zarazem porównawcze ujęcie procesów i zjawisk zachodzących w regionach pogranicza (pograniczy). Wyróżnione zostały następujące obszary (elementy) tożsamości: pierwszy – obejmujący losy historyczne, identyfikację z określonym terytorium i grupą społeczną; drugi – wyznaczany odrębnością kultury, języka, przekazu tradycji oraz wiedzy o dorobku duchowym i materialnym danej społeczności; trzeci – kojarzony ze swoistą genealogią historyczną i swoistymi cechami grupy (grup) oraz funkcjonującymi w niej (nich) stereotypami; czwarty – dotyczący kondycji gospodarczo-ekonomicznej, standardów życia grupy (grup); piąty – związany z potrzebami, celami życiowymi i preferencjami aksjologicznymi oraz szósty – uwzględniający kontekst polityczny, światopoglądowy, społeczny i gospodarczy⁷. Obszary te stają się istotnymi wyznacznikami zachowań tożsamościowych i odpowiednich orientacji wartościujących, mogącymi stanowić podstawy do wypracowania ofert edukacyjnych adresowanych do środowisk wielokulturowych.

W tym kontekście formułuje Profesor ważną – z punktu widzenia współczesnych badań naukowych w dziedzinie humanistyki – tezę, zgodnie z którą:

w rozmaitych wersjach w różnych państwach wyraźnie formuje się swoisty model tożsamości wielowymiarowej – łączącej identyfikację lokalną,

⁷ Szersze omówienie koncepcji teorii zachowań tożsamościowych można znaleźć w następujących opracowaniach: T. LEWOWICKI: *Problemy tożsamości narodowej – w poszukiwaniu sposobów uogólnionych ujęć kwestii poczucia tożsamości i zachowań z tym poczuciem związanych*. W: *Edukacja a tożsamość etniczna*. Red. M.M. URLIŃSKA. Toruń, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, 1995, s. 51–63; T. LEWOWICKI: *O badaniach społeczności pogranicza – od parcjalnych opisów ku elementom teorii zachowań tożsamościowych*. W: *Edukacja międzykulturowa – w kręgu potrzeb, oczekiwań i stereotypów*. Red. J. NIKITOROWICZ. Białystok, Wydawnictwo Uniwersyteckie „Trans Humana”, 1995, s. 13–26.

regionalną, państwową i europejską z różnymi powiązaniem narodowościowymi, etnicznymi, religijnymi czy wyznaniowymi, kulturowymi. Poszczególne składniki tej wielowymiarowej tożsamości bywają wybierane przez ludzi – zgodnie z ich przekonaniem, poglądami, wierzeniami, także dziedzictwem kulturowym. Ten rodzaj tożsamości ma charakter otwarty – nie zależy od „dziedziczonej” narodowości, koloru skóry czy religii. Spoiwem tej tożsamości są (stają się) wartości właściwe społeczeństwom demokracji parlamentarnej, uniwersalne wartości ukształtowane od wieków i wyznaczające godne, pokojowe życie ludzi – umożliwiające rozwój, samorealizację, pomyślne funkcjonowanie w społeczeństwie, umożliwiające szczęśliwe życie⁸.

Trzydziestoletni dorobek teoretyczny, wyniki badań i doświadczenia praktyczne trzech wiodących polskich ośrodków naukowych zajmujących się problematyką edukacji wielo- i międzykulturowej⁹ stały się podstawą

⁸ T. LEWOWICKI: *O doświadczeniach edukacji wielokulturowej i perspektywie edukacji i pedagogiki międzykulturowej*. W: *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*. Red. T. LEWOWICKI, E. OGRÓDZKA-MAZUR, A. SZCZUREK-BORUTA. Cieszyn-Warszawa-Toruń, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, WSP ZNP w Warszawie, Wydawnictwo Adam Marszałek, 2011, s. 492.

⁹ Są to ośrodki naukowe prowadzące badania na pograniczu polsko-białorusko-litewsko-ukraińskim (zespół Jerzego Nikitorowicza), polsko-czeskim pograniczu na Śląsku Cieszyńskim (zespół Tadeusza Lewowickiego) i pograniczu polsko-niemiecko-czesko-słowackim na Śląsku Opolskim (zespół Zenona Jasińskiego). Rezultaty działalności naukowo-badawczej tych ośrodków zostały przedstawione m.in. w ponad czterdziestu publikacjach przygotowanych przez Katedrę Edukacji Międzykulturowej Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku, w siedemdziesięciu ośmiu tomach prac z serii „Edukacja Międzykulturowa” opublikowanych przez Społeczny Zespół Badań Oświaty i Kultury Pogranicza oraz Zakład i Katedrę Pedagogiki Ogólnej Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, a także w ponad trzydziestu pracach wydanych przez Instytut Nauk Pedagogicznych Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Opolskiego.

do opracowania przez Profesora syntezy zawierającej zarys pedagogiki międzykulturowej jako dyscypliny nauk pedagogicznych. Składnikami tej dyscypliny są:

- klarownie zarysowana koncepcja edukacji międzykulturowej i dotyczącego tego obszaru edukacji rozumienia pedagogiki;
- używany w ramach refleksji i praktyki edukacyjnej, stosunkowo precyzyjnie określony język, inaczej mówiąc – sieć pojęć (część z nich, jak zwykle w humanistyce, zaczerpnięta została z innych dyscyplin, część ma nadane znaczenie właściwe edukacji i pedagogice międzykulturowej);
- dość wyraźnie określony obszar zainteresowań, pola i przedmioty badań pedagogiki międzykulturowej, co znajduje odzwierciedlenie w licznych publikacjach, podkreślić przy tym należy jej interdyscyplinarność;
- w odwołaniu do pokrewnych dyscyplin humanistyki wykorzystanie szerokiego zakresu metod, technik i narzędzi badań – zarówno badań ilościowych, jak i jakościowych, zgromadzenie dużego zasobu wyników badań;
- poczynania badawcze i strukturalne ukierunkowane licznymi teoriami z zakresu nauk społecznych (pedagogika międzykulturowa dysponuje, co wydaje się zjawiskiem nieczęstym w pedagogice, własnymi oryginalnymi propozycjami teoretycznymi, takimi jak teoria zachowań tożsamościowych (TZT) i teoria wielozakresowej i wielowymiarowej tożsamości (TWiWT) w ujęciu Jerzego Nikitorowicza; propozycje te znalazły zastosowanie w wielu badaniach, posłużyły do konstruowania metodologii badań, zostały wykorzystane do interpretacji wyników);
- historyczny i współczesny dorobek edukacji wielokulturowej i edukacji międzykulturowej, zawierający ujęcia porównawcze i ujęcia stanowiące syntezy wcześniejszych dokonań (pedagogika międzykulturowa ma swoje korzenie, dzieje i całościowe przedstawienia wcześniejszych etapów; można powiedzieć, że – zgodnie z dobrą tradycją humanistyki – przechowuje pamięć o dorobku poprzednich pokoleń i poddaje ten dorobek krytycznej analizie);

- dobra kondycja kadrowa społeczności zajmujących się edukacją i pedagogiką międzykulturową (liczba badaczy, rozwój naukowy, poziom prac), co bardzo dobrze rokuje dyscyplinie naukowej (w ostatnich paru dekadach powstało dużo wartościowych publikacji, pojawiają się nowe kierunki studiów i badań);
- dość dobrze zorganizowane instytucjonalnie środowisko uprawiające pedagogikę międzykulturową (wielkim walorem pozostaje integracja i ścisła współpraca badaczy z wielu ośrodków akademickich, np. tradycje wspólnych działań w Społecznym Zespole Badań Kultury i Oświaty Pogranicza, potem w ramach Zespołu Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej przy KNP PAN, a aktualnie Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej);
- wyraźne i wielostronne powiązania teorii (teoretyków i badaczy) z praktyką oświatową (pedagogika międzykulturowa spełnia funkcje właściwe naukom, które generują różne zastosowania praktyczne, potrzeby społeczne wydają się mocno oddziaływać na żywotność – zakres, kierunki i metody badań – pedagogiki międzykulturowej)¹⁰.

Prace naukowe Profesora Tadeusza Lewowickiego zostały przetłumaczone na wiele języków, m.in. na angielski, arabski, bułgarski, czeski, francuski, hiszpański, niemiecki, portugalski, rosyjski, słowacki, słoweński, serbski, ukraiński. W 2011 roku Jego książka *Profesijna pidgotowka i praca wczitieliw*, wydana przez Narodową Akademię Nauk Pedagogicznych Ukrainy oraz Polsko-Ukraińskie Towarzystwo Kulturalne Miasta Mariupola, została uznana w Ukrainie za najlepszą książkę naukową w dziedzinie humanistyki zagranicznego autora.

Nakreślone wybrane osiągnięcia Doktora Honorowego w tworzeniu wiedzy naukowej, tzn. budowaniu teorii i doskonaleniu metod naukowych, wytyczaniu nowych kierunków myślenia i działania naukowego, prowa-

¹⁰ T. LEWOWICKI: *O doświadczeniach edukacji wielokulturowej...*, s. 496-498.

dzeniu badań oraz na polu poszukiwań rozwiązań problemów naukowych, dają podstawę do uznania Go za autorytet w zakresie rozwoju pedagogicznej wiedzy naukowej.

Autorytet związany z funkcjonowaniem szkoły naukowej

Szkoła naukowa – zgodnie z definicjami stosowanymi w socjologii nauki – jest nieformalną, swobodnie ukonstytuowaną grupą uczonych, stanowiącą integralny składnik środowiska naukowego, reprezentującą wspólnotę poglądów i celów, poszukiwań i dociekań. To krąg wychowawczy zorientowany wedle własnych koncepcji nauki jako wiedzy i działalności, a uczonego jako twórcy i nauczyciela tej wiedzy, wyróżniający się własną swoistą mikrokulturą, mającą też znaczny udział w tworzeniu „sytuacji problemowej” w tej części gmachu nauk, w której grupa ta działa z racji swego samookreślenia się dyscyplinarnego¹¹.

Warunki, jakie powinna spełniać szkoła naukowa, można z powodzeniem odnieść do funkcjonowania cieszyńskiej szkoły badań pogranicza, założonej i tworzonej przez ostatnie trzy dekady przez Profesora Tadeusza Lewowickiego. Jak zauważa Andrzej Radzewicz-Winnicki,

w mojej ocenie Profesor jest od dawna już twórcą *szkoły naukowej* w obszarze edukacji międzykulturowej. [...] Wraz z szeroką rzeszą współpracowników konsekwentnie wskazuje na założenia i idee edukacji międzykulturowej. Przedstawia nowe zadania edukacyjne w społeczeństwie pluralistycznym, strategię edukacji i kierunki polityki edukacyjnej w wybranych krajach oraz szkolnictwo lokalnej mniejszości i podstawy prawne jego funkcjonowania. W obrębie funkcjonowania *szkoły* przyjęto, że najwłaściwszym podejściem edukacji międzykulturowej będzie stosowanie wielowariantowych rozwią-

¹¹ J. Goćkowski: *Funkcje autorytetów naukowych w świecie uczonych*. W: *Autorytet w nauce...*, s. 45.

zań edukacyjnych, na które największy wpływ winny mieć społeczności lokalne i one to, w zależności od potrzeb i aspiracji grup mniejszościowych, określają i będą promować satysfakcjonujące ich rozwiązania¹².

Cieszyńska szkoła badań kultury i oświaty pogranicza rozpoczęła działalność w 1989 roku od podjęcia współpracy z polskimi środowiskami oświatowymi funkcjonującymi w czeskiej części południowego pogranicza, na Zaolziu, i przeprowadzenia pierwszych zespołowych badań diagnostycznych wśród uczniów uczęszczających do szkół podstawowych z polskim językiem nauczania. Plonem tych poczynań były opracowania opatrzone stałym logo autorstwa Profesora Lewowickiego, zawierające m.in. próbę diagnozy osobowości, hierarchie wartości i plany życiowe, a także uwarunkowania dróg życiowych dzieci i młodzieży z Zaolzia, społeczne funkcjonowanie młodzieży i problemy edukacji na pograniczu polsko-czechosłowackim, a później polsko-czeskim. Publikacje te zapoczątkowały wydawaną od 1992 roku serię „Edukacja Międzykulturowa”, która aktualnie liczy siedemdziesiąt osiem tomów. W pracach tych kategoria pogranicza traktowana była (i jest nadal) w Bachtinowskim ujęciu – jako pogranicze kultur, społeczności, wyznań (a nie głównie jako pogranicze państw i narodów). Dominującym wątkiem stały się zagadnienia edukacji najpierw wielokulturowej, a potem międzykulturowej. Uwagę badaczy – współautorów kolejnych tomów – skupiały środowiska wychowawcze (rodzina, szkoła, społeczności lokalne, Kościoły różnych wyznań), problemy polityki społecznej i oświatowej, socjalizacji i kształtowania tożsamości, pracy

¹² A. RADZIEWICZ-WINNICKI: *Idea postępu w czasie społecznym Katedry Pedagogiki Ogólnej Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w ośrodku akademickim w Cieszynie*. W: *Spoleczne uwarunkowania edukacji międzykulturowej*. T. 1. *Konteksty teoretyczne*. Red. T. LEWOWICKI, E. OGRÓDZKA-MAZUR, J. URBAN. Cieszyn–Warszawa–Toruń, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, WSP ZNP w Warszawie, Wydawnictwo Adam Marszałek, 2009, s. 35–42.

nauczyciela w warunkach wielokulturowości, socjopatologii pogranicza oraz społecznych uwarunkowań edukacji międzykulturowej. Zagadnienia te były i są przedstawiane w odczytaniach właściwych pedagogice, psychologii, socjologii, filozofii, językoznawstwu, teologii, kulturoznawstwu, historii (i innym dyscyplinom szeroko pojmowanych nauk humanistycznych). Badaniom i studiom o charakterze metodologicznym towarzyszył namysł i próby ulepszania metodologii badań oraz sposobów interpretacji wyników badań. Tak powstało kilka prac prezentujących teorie przydatne w badaniach międzykulturowych i modele takich badań. Poszerzenie i uzupełnienie naukowej działalności cieszyńskiej szkoły badań pogranicza stanowią cyklicznie organizowane przy współudziale Wyższej Szkoły Pedagogicznej ZNP w Warszawie sympozja i konferencje. Pierwsze tego typu spotkanie, pod hasłem „Osobowość i plany życiowe dzieci z Zaolzia”, wspólnie z Polskim Związkiem Kulturalno-Oświatowym, miało miejsce w 1993 roku w Czeskim Gieszynie. W latach 1993–2018 odbyły się dwadzieścia cztery międzynarodowe konferencje naukowe, którym Profesor Tadeusz Lewowicki patronował jako przewodniczący komitetu naukowego¹³.

Oprócz badań zespołowych niezwykle ważny dla rozwoju warsztatu naukowo-badawczego jest udział wszystkich członków Zakładu w prowadzonych od trzydziestu lat przez Profesora comiesięcznych seminariach naukowych. Są one poświęcone m.in. prezentowaniu indywidualnych projektów badawczych, metodologii badań pedagogicznych, w tym orientacjom teoretycznym i obszarom działalności edukacyjnej, jak również teoriom i modelom przydatnym w badaniach międzykulturowych. Pod opieką naukową Uczzonego tytuł profesora nauk społecznych nadano dwóm oso-

¹³ Szersze omówienie działalności naukowo-badawczej Zespołu zawarte jest w opracowaniu: E. OGRÓDZKA-MAZUR, A. SZCZUREK-BORUTA: *Działalność naukowo-badawcza Zakładu Pedagogiki Ogólnej Uniwersytetu Śląskiego na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji w latach 1989–2012. Wokół cieszyńskiej szkoły badań pogranicza*. „Edukacja Międzykulturowa” 2013, nr 2, s. 219–232.

bom, stopień naukowy doktora habilitowanego nauk humanistycznych/ społecznych w zakresie pedagogiki – dziewięciu osobom, a stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki – dwunastu osobom.

Dzięki stałym spotkaniom seminaryjnym wytworzył się również szczególny rodzaj więzi między członkami zespołu, będącej swoistym poczuciem tożsamości, a zarazem pewnej odrębności i niepowtarzalności za sprawą kultury intelektualnej Profesora. Można zatem zgodzić się z opinią Szczepańskiego, iż „wyształcenie szeregu uczniów wymaga niewątpliwie wielkiej pracy oraz wielkich zalet umysłu i charakteru”¹⁴, dając podstawy do zbudowania autorytetu w nauce poprzez stworzenie i rozwijanie szkoły naukowej.

Autorytet związany z zajmowanymi stanowiskami

Działalność organizatorska Profesora Tadeusza Lewowickiego jest nieodłącznie związana z wysokimi kompetencjami w zakresie merytorycznego tworzenia nauki. Znany naszemu środowisku z licznych funkcji kierowniczych w instytucjach naukowych, pełnił m.in. funkcje dziekańskie w Uniwersytecie Warszawskim (1977–1981), funkcję wicedyrektora samodzielnego Instytutu Polityki Naukowej i Szkolnictwa Wyższego (1981–1985), dyrektora Instytutu Badań Pedagogicznych Ministerstwa Oświaty i Wychowania (1985–1989), kierownika Katedry Dydaktyki Ogólnej w Uniwersytecie Warszawskim (1989–2009), kierownika Zakładu i Katedry Pedagogiki Ogólnej w Uniwersytecie Śląskim (1989–2012). W latach 1995–2002 był rektorem Wyższej Szkoły Pedagogicznej Związku Nauczycielstwa Polskiego, a w latach 2003–2016 rektorem seniorem i honorowym przewodniczącym Senatu tej uczelni.

Poza funkcjami kierowniczymi w instytucjach naukowych pełnił liczne funkcje w społecznościach korporacyjnych. W latach 1993–2007

¹⁴ J. SZCZEPAŃSKI: *Autorytet w nauce...*, s. 14.

przez cztery kadencje był z wyboru przewodniczącym Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk. W latach 1988–2010 przez siedem kadencji był z wyboru środowiska członkiem Centralnej Komisji ds. Tytułów i Stopni Naukowych. Jest zagranicznym członkiem Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy.

Profesor Lewowicki znacząco przyczynił się również do instytucjonalnego kreowania i rozwoju środowiska pedagogów międzykulturowych. W badaniach dotyczących edukacji wielo- i międzykulturowej – obok pracowników Zakładu Pedagogiki Ogólnej Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie – uczestniczą członkowie innych ośrodków akademickich (m.in. z Białegostoku, Bydgoszczy, Gdańska, Krakowa, Lublina, Opola, Poznania, Torunia, Warszawy, Zielonej Góry), skupieni w powołanej z Jego inicjatywy w 1994 roku Federacji Społecznych Zespołów Badań Kultury i Oświaty Pogranicza, a od roku 2004 – w Zespole Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN. Badacze, reprezentanci różnych ośrodków naukowych w kraju, poszerzają swą działalność naukową w zainicjowanym przez Uczzonego w 2007 roku Stowarzyszeniu Wspierania Edukacji Międzykulturowej. Jego celem jest rozwój polskiej myśli naukowej w dziedzinie pedagogiki międzykulturowej oraz realizacja badań naukowych i inicjatyw edukacyjnych mających związek z pedagogiką międzykulturową i edukacją w warunkach zróżnicowania kulturowego.

Role tych działań podkreślają liczni pedagodzy, nie tylko zajmujący się pedagogiką międzykulturową. W opinii Nikitorowicza

szczególny szacunek i uznanie budzi wieloletnie zaangażowanie Profesora na rzecz integracji naukowego środowiska pedagogów polskich i zagranicznych, zwłaszcza ukraińskich. Jestem pełen podziwu dla symetryczności zrozumienia i porozumienia, czasu i wsparcia udzielanego drugiej stronie. To, moim zdaniem, najbardziej istotne cechy Mistrza, ukształtowane wysiłkiem studiowania, aspiracjami, rzetelnością dociekań, pracowitością,

ustawicznym poszerzaniem horyzontów intelektualnych, interdyscyplinarną wiedzą, umiejętnością wyrażania szacunku człowiekowi z poszanowaniem jego godności i autonomii, odpowiedzialnością za jego rozwój¹⁵.

Przywołane fakty świadczą o podejmowanej przez Profesora Tadeusza Lewowickiego różnorodnej aktywności społecznej i jakże ważnej umiejętności skupiania wokół siebie i integrowania środowisk naukowych. W uznaniu dokonań został uhonorowany wysokimi odznaczeniami państwowymi – Krzyżem Kawalerskim i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. Otrzymał odznaczenia i nagrody resortowe (m.in. Medal KEN), regionalne, ponadto odznaczenia ukraińskie – Medal za Osiągnięcia Naukowe przyznany przez Ministerstwo Nauki i Oświaty Ukrainy, Medal K.D. Uszyńskiego, Medal Hryhorija Sawycza Skoworody.

Jest doktorem *honoris causa* Akademii Pedagogicznej (obecnie Uniwersytetu Pedagogicznego) w Krakowie i Uniwersytetu Opolskiego, doktorem honorowym Uniwersytetu Państwowego im. Iwana Franki w Żytomierzu, profesorem honorowym Akademii Humanistyczno-Pedagogicznej w Chmielnickim i Kijowskiego Uniwersytetu im. Borysa Grinczenki.

Autorytet moralny i społeczny uczonego

Jak pisze Szczepański, autorytetem moralnym i społecznym cieszą się ludzie, którzy

nade wszystko stawiają wartości naukowe, dla których dążenie do prawdy i rzetelności intelektualnej jest pierwszą dyrektywą postępowania, którzy nie szukają innych korzyści poza rozwijaniem wiedzy i którzy w sytuacjach

¹⁵ J. NIKITOROWICZ: *Opinia w sprawie wniosku o przyznanie tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach prof. zw. dr. hab. Tadeuszowi Lewowickiemu* [tekst zamieszczony w tym tomie].

kryzysowych, mając do wyboru różne możliwości działania i postępowania, zawsze wybierają interes badań, dążenie do wiedzy zgodne z wymaganiami metody naukowej¹⁶.

Odnosząc tę charakterystykę do twórczości naukowej Profesora Tadeusza Lewowickiego w zakresie pedagogiki, należy z całą mocą podkreślić moralną i społeczną rolę Uczzonego w polskim i zagranicznym życiu naukowym. Mówiąc o sobie: „jestem nauczycielem nauczycieli”¹⁷, nie tylko zwraca uwagę na specyficzną misję wybranego zawodu, ale przede wszystkim ma świadomość odpowiedzialności, którą ponosi jako uczonego, kreując rozwój współczesnej pedagogiki i pedeutologii. Sam wielokrotnie przyznawał, że edukacja nauczycieli i ich profesjonalne przygotowanie do realizacji m.in. wychowania i kształcenia międzykulturowego powinny stać się

przedmiotem szczególnego zainteresowania państw i społeczeństw przejawiających troskę o oświatę i pragnących zapewnić sobie możliwości rozwoju oraz pomyślnego funkcjonowania we współczesnym świecie. To przecież właśnie od nauczycieli – od ich przygotowania zawodowego i kompetencji – w znacznym stopniu zależy, czy oświata spełni (przynajmniej w dużej mierze) pokładane w niej nadzieje¹⁸.

Tym samym, przywołując słowa Wisławy Szymborskiej (urodzonej 2 lipca – tego samego dnia co Doktor Honorowy i także związanej z Cieszynem; ostatni raz przebywała tu w 2010 roku), można stwierdzić że twór-

¹⁶ J. SZCZEPAŃSKI: *Autorytet w nauce...*, s. 15.

¹⁷ *Jestem nauczycielem nauczycieli. Wywiad przeprowadzony z Profesorem Tadeuszem Lewowickim.* „News – Nowości Oświaty” 1993, nr 1.

¹⁸ T. LEWOWICKI: *Problemy kształcenia i pracy nauczycieli.* Warszawa–Radom, Instytut Technologii Eksploatacji – PIB, 2007, s. 37.

czość naukową Profesora cechuje **dystans w sprawach wielkich, konkret w sprawach małych, widzenie spraw nowych i myślenie przy sprawach wszelkich**, a więc to, czego tak często brakuje w polskiej pedagogice i innych dyscyplinach naukowych.

Poczucie odpowiedzialności przekłada się również na treść głoszonych przez Niego poglądów, opinii, przygotowywanych ekspertyz naukowych i recenzji. Jak słusznie zauważa Radziejwicz-Winnicki,

autorytet Profesora Lewowickiego jest tak duży, że zwłaszcza w chwilach przełomowych – zwracają się ku Uczonemu wybitne osobistości oraz umysły niepospolite, by uzyskać stosowną poradę lub poznać opinię Profesora w określonej kwestii. Autorytet ów zawdzięcza swoim nieprzemijającym walorom i zdolnościom intelektualnym, a równocześnie szczególnej sile moralnej, która w chwili zamętu aksjologicznego niezmiennie wyróżnia Jego Osobę przejawianą rzetelnością, niezłomnością, czy cywilną odwagą. [...] Zawsze przejawia dążność ku teoretycznej generalizacji formowanych uogólnień i hierarchizowania ważkich zagadnień ze sfery przemian edukacyjnych, nigdy zaś nie poprzestaje na osadzaniu się na etapie początkowym czy zwykłego przyczynkarstwa. Cechy przekrojowe zbiorowości ludzkich – w analizach Profesora – są zawsze dynamicznie pojmowane w ewolucji i występujących po sobie zdarzeń i procesów w nich zachodzących¹⁹.

Należy pamiętać o nieustannym wysiłku Uczonego podejmowanym na rzecz pobudzania i zachęcania innych do godnego i twórczego życia, w zgodzie z najwyższymi wartościami. Jak sam podkreśla,

¹⁹ A. RADZIEWICZ-WINNICKI: *Opinia o całokształcie dorobku naukowego oraz działalności prof. zw. dr. hab. Tadeusza Lewowickiego, w związku z wnioskiem Rady Wydziału Historyczno-Pedagogicznego oraz Senatu Uniwersytetu Opolskiego o nadanie Panu Profesorowi Tadeuszowi Lewowickiemu godności Doktora Honoris Causa*. W: Tadeusz Lewowicki. *Doktor Honoris Causa Universitatis Opoliensis*. Opole, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2004, s. 32-33.

z myślą o przyszłości ludzi nam najbliższych, ale również i tych, którzy żyjąc gdzieś daleko także są i będą w globalnej społeczności, warto nie ustawać w edukacyjnym trudzie na rzecz wspólnotowego, zintegrowanego społeczeństwa europejskiego. Niech przewodnią myślą edukacji będzie przesłanie tradycji humanistycznej i nauki społecznej największych religii, żeby w każdym człowieku wyzwolić jak najwięcej dobrych stron jego człowieczeństwa²⁰.

* * *

Wielce Szanowny Panie Profesorze, za wszystkie wybitne osiągnięcia, za zasługi dla rozwoju nauki i kultury Uniwersytet Śląski w Katowicach pragnie nadać Ci najwyższą godność doktora *honoris causa* i wpisać nadanie tytułu do „Księgi Doktorów Honoris Causa Uniwersytetu Śląskiego”. Jako społeczność akademicka czujemy się zaszczytzeni i wyróżnieni, że uroczystość ta ma miejsce właśnie w Cieszynie, mieście pogranicza kultur, narodów i wyznań, mieście, w którym tradycja kształcenia nauczycieli trwa nieprzerwanie od dwustu czterdziestu trzech lat, wreszcie w mieście, w którym przez trzydzieści lat tworzyłeś i nadal kreujesz cieszyńską naukową szkołę badań kultury i oświaty pogranicza. Za ten czas nam, Twoim uczniom, poświęcony – pięknie dziękujemy.

Cieszyn-Ustroń, 3 marca 2019 roku

Ewa Ogrodzka-Mazur

²⁰ T. LEWOWICKI: *Edukacja międzykulturowa – bilans otwarcia 2012*. „Edukacja Międzykulturowa” 2012, nr 1, s. 44.